

Uppföljning av kemikalieprogram

Diarienummer: KS 2023-383

Datum: 2023-05-03

Handläggare: Cecilia Halling Linder, Caroline Kristensson

Organisation: Linköpings kommun, Hållbarhetsenheten

Innehåll

Bakgrund	4
Resultat av uppföljning	5
Nämndernas handlingsplaner	5
Barn- ungdoms- och bildningsnämnden	5
Bygg- och miljönämnden	5
Kommunstyrelsen	5
Kultur- och fritidsnämnden	6
Leanlink	6
Social- och omsorgsnämnden och Äldrenämnden	6
Samhällsbyggnadsnämnden	6
Status på aktiviteter i nämndernas handlingsplaner	6
Bolagens arbete med kemikalieprogrammet	7
AB Stångåstaden	7
Tekniska verken i Linköping AB	7
Lejonfastigheter AB	8
Sankt Kors Fastighet AB	8
Visit Linköping & CO AB	8
Linköping Science Park AB	8
Linköping City Airport AB	9
Analys	9
Övergripande mål	9
Delmål	9
Förslag till framtida arbete	10

Bakgrund

I Linköpings kommuns verksamheter används ett stort antal kemikalier. Det är dels kemiska produkter, som rengöringsmedel och målarfärg, men kemikalier finns även i många varor, till exempel byggprodukter, elektronik, textilier, möbler och lekmaterial. Därför är det viktigt att göra medvetna val både när vi bygger och när vi upphandlar, så att vi minimerar de risker som finns.

Verksamheten i Linköpings kommun bedrivs i enlighet med lagstiftning och olika övergripande mål. Inom kemikalieområdet är de globala utvecklingsmålen och de nationella miljökvalitetsmålen centrala, likaväl som kommunens egen målsättning om en giffri miljö. För att styra mot detta antog Kommunfullmäktige 2018 ett kemikalieprogram vars syfte är att ge inriktningen för hur hälso- och miljöskadliga kemikalier ska minskas i kommunens verksamheter, kommunala bolag och i verksamheter som upphandlas av kommunen. Kommunens nämnder gavs i uppdrag att ta fram handlingsplaner för att uppfylla intentionerna i kemikalieprogrammet.

Den här rapporten är en sammanställning av nämndernas arbete utifrån de nämndspecifika handlingsplanerna för kemikalieprogrammet samt en sammanställning av de kommunala bolagens arbete kopplat till kemikalieprogrammet. Redovisningen av bolagens arbete med kemikalier är inte en formell uppföljning utan har genomförts som dialog för att skapa en bild av arbetet med att uppfylla intentionerna i kemikalieprogrammet hos bolagen.

Syftet med nämndernas handlingsplaner var att uppfylla intentionerna i kemikalieprogrammet och ta upp pågående och planerade åtgärder för tidsperioden 2018 – 2021 med utblick mot 2025.

Kemikalieprogrammets övergripande målsättning är:

De som bor, vistas och verkar i Linköping gör medvetna val och använder inte hälso- och miljöskadliga kemikalier. Linköpings kommunkoncern sprider inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.

Vi når målet genom att:

- Linköpings kommun och dess bolag har hög kunskap om kemikalier i samhället och gör kemikaliesmarta val av varor och tjänster.
- Informera invånare och verksamma i Linköping om hur hälso- och miljöskadliga kemikalier kan undvikas.

Inom kemikalieprogrammet identifieras tre prioriterade områden:

1. När vi bygger Linköping
Delmål: de material som används för att uppföra och förvalta byggnader och anläggningar i kommunal regi i Linköpings kommun innehåller inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.
2. När vi verkar i Linköping
Delmål: de varor och tjänster som används i Linköpings kommunkoncern innehåller inte eller sprider inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.

3. När vi möter Linköping

Delmål: invånare och verksamheter i Linköpings kommun har den information de behöver för att kunna undvika hälso- och miljöskadliga kemikalier.

Resultat av uppföljning

Nämndernas handlingsplaner

Kommunens nämnder och kommunstyrelsen gavs genom kommunfullmäktiges beslut i uppdrag att ta fram en handlingsplan för respektive organ med syfte att uppfylla intentionerna i kemikalieprogrammet. Alla nämnder samt kommunstyrelsen har tagit fram handlingsplaner för 2018 - 2021 med utblick mot 2025. Handlingsplanerna har följts upp årligen i nämndernas verksamhetsplaner och en sammanfattning av nämndernas aktiviteter har gjorts årligen i Linköpings kommuns hållbarhetsrapport. Under 2022 har status för aktiviteterna i handlingsplanerna följts upp och sammanfattats. Detta för att ge en samlad bild av hur arbetet med kemikalieprogrammet har bedrivits under tidsperioden samt ge information om hur arbetet bör bedrivas framåt. Nedan följer en sammanfattning av handlingsplanernas aktiviteter och status. En mer detaljerad tabell med samtliga aktiviteter finns i Bilaga 1.

Barn- ungdoms- och bildningsnämnden

Aktiviteterna i handlingsplanen syftade till att minska antalet farliga kemikalier i verksamheterna samt att öka kunskapen om kemikalier hos barn och ungdomar, politiker inom nämnden och vårdnadshavare och studenter. Arbeta inom alla aktiviteter har påbörjats och genomförts löpande. Insatserna har exempelvis rört inventering och utvärdering av kemikalier och produkter i verksamheterna och utfasning och substitution har skett löpande. Ett kemikaliehanteringssystem har köpts in för ändamålet och arbete med att införa detta i verksamheterna har påbörjats. Framtagande av informations- och utbildningsmaterial har påbörjats, men ej slutförts.

Bygg- och miljönämnden

Aktiviteterna i handlingsplanen bestod av dels tillsyn av verksamheter som hanterar eller säljer kemikalier och produkter som kan innehålla farliga kemikalier, scanning av utvalda produkters kemikalieinnehåll samt informationsinsatser för att öka kunskapen om kemikalier hos allmänhet, detaljhandel och livsmedelsverksamhet. Nämnden har genomfört merparten av de beslutade aktiviteterna och större delen av arbetet har kunnat genomföras inom ramen för ordinarie tillsynsverksamhet.

Kommunstyrelsen

Aktiviteterna i handlingsplanen bestod av att byta ut material och produkter med högt plast- eller kemikalieinnehåll till miljövänligare alternativ, se över förvaring av underhållskemikalier, arbeta fram en plan för kemikaliekraV i upphandlingar samt ge stöd till verksamheterna

genom att bistå med kemikaliekompetens. Aktiviteterna har till största del genomförts enligt plan.

Kultur- och fritidsnämnden

Aktiviteterna i handlingsplanen bestod av att välja miljöanpassade fyllnadsmaterial vid byte av konstgräs, öka kunskapen om farliga kemikalier hos nämndens personal och politiker samt minska mängden farliga kemikalier i nämndens verksamheter. Merparten av aktiviteterna har genomförts. Arbete har genomförts bl.a. vad gäller inventeringar gällande kemikalier samt kravställanden vid upphandlingar.

Leanlink

Aktiviteterna i handlingsplanen bestod av att säkerställa att livsmedel som konsumeras i verksamheten inte innehåller eller sprider kemikalier som utgör en risk för människa och miljö, fasa ut produkter som kan innehålla farliga kemikalier samt ställa krav vid upphandling för att undvika farliga kemikalier. Samtliga aktiviteter är påbörjade eller genomförda. Arbete sker löpande gällande kravställning i upphandling samt att följa rekommendationer från SLV (Livsmedelsverket) gällande kemikalier.

Social- och omsorgsnämnden och Äldrenämnden

Aktiviteterna i handlingsplanen bestod av att utforma upphandlingskrav för att sträva mot att samtliga verksamheter inom nämnden är giftfria samt att minska kemikalieanvändningen på förvaltningarna. Merparten av aktiviteterna har genomförts. Arbete har bl.a. genomförts gällande kravställningar om kemikalier i relevanta upphandlingar. En utredning av verksamhetsstödet "Omsorg om miljön" har också genomförts och den visade att behovet inte finns längre, därför avvecklades det.

Samhällsbyggnadsnämnden

Aktiviteterna i handlingsplanen bestod av att inventera kemiska produkter som används i verksamheten, utforma upphandlingskrav vid köp av kemiska produkter, utarbeta rutiner och provtagningsprogram där kemikalier kan förekomma, informera entreprenörer om säkra materialval. Flera aktiviteter är genomförda eller påbörjade. Ett antal aktiviteter har prioriterats ned eller ingår i andra uppdrag. Åtgärder som genomförts rör främst inventering av kemiska produkter samt framtagande av provtagningsprogram vad gäller kemikalier i vatten.

Status på aktiviteter i nämndernas handlingsplaner

I tabellen nedan redovisas en sammanställning av antal aktiviteter i respektive nämnds handlingsplaner och aktiviteternas status vid uppföljningen 2022.

Adressat	Totalt antal aktiviteter	Genomförd	Påbörjad	Ej påbörjad	Strukna
Barn- ungdoms- och bildningsnämnden	6		6		
Bygg- och miljönämnden	18	16			2
Kommunstyrelsen	17	16		1	
Kultur- och fritidsnämnden	4	3		1	
Leanlink	9	5	3		1
Omsorgs- social- och äldrenämnden	8	4	2		2
Samhällsbyggnadsnämnden	18	6	2	7	3
<i>Totalt</i>	<i>80</i>	<i>50</i>	<i>13</i>	<i>9</i>	<i>8</i>

Bolagens arbete med kemikalieprogrammet

Linköpings kommuns helägda bolag gavs genom beslut i kommunfullmäktige i uppdrag att i årsredovisningen redovisa pågående och genomförda åtgärder i enlighet med kommunens kemikalieprogram samt uppnådda effekter. Ingen formell uppföljning har gjorts av bolagens arbete med kemikalier. Istället har uppföljningen skett genom dialog med bolagen för att ge en bild av om intentionerna i kemikalieprogrammet uppfylls.

AB Stångåstaden

AB Stångåstaden har ingen handlingsplan för kemikalier utan har arbetat in målen för kemikalieprogrammet i befintliga processer. Stångåstaden har få kemikalier i den egna verksamheten men är en stor beställare av tjänster där kemikalier förekommer. De egna kemikalierna finns upptagna på interna listor. Vid nyproduktion, ombyggnation, reparation och underhåll använder Stångåstaden Sunda Hus Miljödata för att säkra att de material och de produkter som används i verksamheten är miljögranskade och godkända. Genom Sunda Hus säkerställs att intentionerna i kemikalieprogrammet följs. Vid upphandlingar ställs krav enligt målen i kemikalieprogrammet. Vid nybyggnation ska byggnaden kunna certifieras med Miljöbyggnad Silver vilket ställer krav på dokumentation av byggmaterial och kemikalieinnehåll.

Tekniska verken i Linköping AB

Tekniska verken i Linköping AB har stora mängder kemikalier i verksamheten, både i stora kvantiteter och i labbskala. Alla kemikalier finns upptagna och riskbedömda i ett kemikaliehanteringssystem och det sker en årlig inventering av vilka kemikalier som finns i verksamheten. En kemikaliesamordnare finns anställd som har fokus på kemikaliearbete. Det sker ett löpande arbete med att substituera kemikalier till mer miljövänliga alternativ.

Tekniska verken har ingen egen handlingsplan för kemikalier utan följer kommunens kemikalieprogram. Mycket av verksamhetens kemikaliearbete är styrt genom lagstiftning.

Lejonfastigheter AB

Lejonfastigheter AB har inga egna kemikalier i verksamheten och ingen personal som handhar kemikalier utan de kemikalier som finns i lokalerna har hyresgästerna ansvar för vilket hanteras via driftsavtal. Lejonfastigheter AB krävställer vid upphandling av avtalen att utförare ska följa lagkrav. Vid nyproduktion, ombyggnation, reparation och underhåll används Sunda Hus Miljödata för att säkra att det material och de produkter som används i verksamhet är miljögranskade och godkända. Genom Sunda Hus säkerställs att intentionerna i kemikalieprogrammet följs. Vid nybyggnation ska byggnaden kunna certifieras med Miljöbyggnad Silver vilket ställer krav på dokumentation av byggmaterial och kemikalieinnehåll.

Sankt Kors Fastighet AB

Sankt Kors Fastighet AB har inga egna handlingsplaner kopplade till kemikalieprogrammet och ingen egen hållbarhetspolicy. Det finns få egna kemikalier i verksamheten och ett fåtal personer som kommer i kontakt med de som finns. Sankt Kors Fastighet AB ställer miljökrav vid upphandling av entreprenörer så som städ och det är ett stort fokus på drivmedel. Vid nyproduktion, ombyggnation, reparation och underhåll används Sunda Hus Miljödata för att säkra att det material och de produkter som används i verksamhet är miljögranskade och godkända. Genom Sunda Hus säkerställs att intentionerna i kemikalieprogrammet följs. Vid nybyggnation ska byggnaden kunna certifieras med Miljöbyggnad Silver vilket ställer krav på dokumentation av byggmaterial och kemikalieinnehåll.

Visit Linköping & CO AB

Visit Linköpings anläggning Konsert och Kongress är certifierad enligt Svanen och Green Key som ställer krav på 100 procent miljömärkta kemikalier vilket säkerställer att intentionerna i kemikalieprogrammet uppfylls. Alla inköp görs i linje med kraven i Svanen och Green Key. Visit Linköping har en Hållbarhetspolicy som gäller för hela bolaget men har inga handlingsplaner kopplade till kemikalieprogrammet.

Linköping Science Park AB

Linköping Science Park AB köper till största delen in tjänster samt en liten del kontorsmaterial. Lokalerna hyrs och städning ingår i avtalet vilket endast ger en liten inblick i vilka kemikalier som används. I varje projekt som Linköping Science Park arbetar med finns

hållbarhetsmål samt en checklista för hållbara event. Det finns ingen handlingsplan för kemikalier men Linköping Science Park arbetar utifrån Linköpings kommuns hållbarhetspolicy där minimering av användandet av farliga kemikalier finns med.

Linköping City Airport AB

Linköping City Airport AB hyr sina banor av SAAB och är en del av SAABs miljötillstånd och kemikaliehantering redovisas årligen till SAAB vilket säkerställer att målen i kemikalieprogrammet uppfylls. Verksamheten hanterar fem kemikalier som finns upptagna i ett kemikaliehanteringssystem. Det pågår ett aktivt arbete för att minska förbrukningen av kemikalier i verksamheten.

Analys

Nedan följer en analys av måluppfyllnaden för kemikalieprogrammet utifrån uppföljningen. Till programmet finns ett övergripande mål och tre delmål.

Övergripande mål

De som bor, vistas och verkar i Linköping gör medvetna val och använder inte hälso- och miljöskadliga kemikalier. Linköpings kommunkoncern sprider inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.

Arbetet som har genomförts inom nämnderna och bolagen bidrar till måluppfyllnaden av det övergripande målet, men bedömningen är att mer arbete behöver göras för att målet ska nås. Programmet utgår ifrån kommunkoncernens rådighet och mot medborgare och näringsliv ska målet uppnås genom informationsinsatser. Enligt beskrivning av det arbete som genomförts så har insatser gjorts främst inom kommunkoncernen, och till viss del även informationsinsatser mot allmänheten, exempelvis genom framtagande av informationsfilm, men också genom det tillsynsarbete som har skett inom ramen för Bygg- och miljönämndens handlingsplan. Kontinuerligt arbete för att nå så många som möjligt behöver dock göras fortlöpande, för att måluppfyllelsen ska bli så stor som möjligt. Vad gäller måluppfyllnaden för spridning av kemikalier inom kommunkoncernen så bedöms den vidare nedan för respektive delmål. Under tidsperioden för genomförandet av handlingsplanerna har pandemiläget påverkat möjligheten att genomföra en del åtgärder, exempelvis informationsinsatser. Sammantaget kan dock sägas att arbete pågår på flera olika sätt för att minska spridning av kemikalier, det rör t.ex. kravställningar i upphandling, val av byggmaterial samt samarbete mellan olika förvaltningar för att komma vidare med frågorna.

Delmål

De material som används för att uppföra och förvalta byggnader och anläggningar i kommunal regi i Linköpings kommun innehåller inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.

De kommunala fastighetsbolagen arbetar alla utifrån detta mål och det finns goda möjligheter för att det ska nås. Fortlöpande arbete behöver dock göras för att tillgodose att måluppfyllnad sker.

De varor och tjänster som används i Linköpings kommunkoncern innehåller inte eller sprider inte kemikalier som utgör risk för människa och miljö.

Ett omfattande arbete med att inventera relevanta upphandlingar och att ställa krav om kemikalier i dessa har genomförts, vilket innebär ett arbete i rätt riktning för att nå målen. Mer arbete behöver dock göras för att täcka hela inköpskedjan vad gäller produkter som kan innehålla oönskade kemikalier enligt kemikalieprogrammet. Det är därför viktigt att bygga vidare på det arbetssätt som har startat med samarbete mellan Upphandling/inköpsenheten (VSS) och Hållbarhetsenheten (KLF), samt med förvaltningarna gällande aktuella och relevanta upphandlingar.

Inväntare och verksamheter i Linköpings kommun har den information de behöver för att kunna undvika hälso- och miljöskadliga kemikalier.

Insatser har gjorts gällande information till allmänheten om kemikalier, men mer arbete behöver göras för att nå målet. Kommunikation behöver ske till olika målgrupper på olika sätt och det behöver ske löpande.

Förslag till framtida arbete

Uppföljningen av kemikalieprogrammet ger en samlad bedömning av att kommunen kommit vidare på ett bra sätt vad gäller arbete med aktiviteter för att uppnå de uppsatta målen i programmet. Alla nämnder och bolag har ett aktivt arbete med att fasa ut farliga kemikalier och produkter utifrån hur deras verksamheter ser ut. Arbetet är dock inte fullständigt och ett kontinuerligt arbete krävs för att tillgodose att verksamheterna arbetar mot de uppsatta målen. Inom området finns mycket lagstiftning att följa och prioriterat är att efterleva den. I det arbetet är det extra prioriterat att alla verksamheter inventerar sina kemikalier och tillser att de blir riskbedömda och förvaras på rätt sätt. För det arbetet bör det finnas ett kemikaliehanteringssystem tillgängligt för kommunens alla verksamheter. Vad gäller bolagens arbete med kemikalier så är det positivt att fortsatt luta sig mot en standard likt Sunda Hus. Det täcker delarna som kemikalieprogrammet beskriver och de mål som finns uppsatta.

För att tillgodose att oönskade ämnen inte kommer in i kommunens verksamheter är ytterligare ett prioriterat område framgent att fortsätta utveckla arbetet med att identifiera och ställa krav i relevanta upphandlingar. Hållbarhetsenheten tillsammans med Upphandling och inköp har möjlighet att stödja förvaltningarna i det arbetet. I arbetet med kravställan vid upphandling är det också viktigt att arbeta med en plan för hur ställda krav ska följas upp. Detta för att säkerställa att inga oönskade kemikalier kommer in i kommunens verksamheter. Hållbarhetsenheten har också möjlighet att kontinuerligt ge stöd till förvaltningarna utifrån kemikalieprogrammet och hur förvaltningarna bör arbeta för att efterleva det. Slutligen finns det också ett kontinuerligt behov av att personal, politiker och andra som berörs av kommunens kemikaliearbete hålls utbildade och uppdaterade om pågående arbete, vilka

mål som finns uppsatta och vilka rutiner/arbetssätt som används för att säkerställa efterlevnad av programmet. I det arbetet är det extra viktigt att farliga ämnen och produkter undviks i miljöer där barn och unga vistas.

Utifrån dessa rekommendationer är det viktigt att arbetet med strategiskt kemikaliearbete fortlöper i kommunens alla förvaltningar och bolag.